

УДК 378:62-057.21(-032.32:-037.65)

Надія ТИМКІВ

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРНИХ КАДРІВ НАФТОВОЇ ТА ГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

У статті представлено історію виникнення та розвитку системи навчальних закладів із підготовки майбутніх інженерів нафтової та газової галузі України. Науковий аналіз підготовки фахівців вищої кваліфікації завершується утворенням Івано-Франківської філії "Львівської політехніки". Також розглядається утворення та діяльність інших закладів освіти з підготовки фахівців нафти і газу із середньою спеціальною освітою.

Ключові слова: інженерна освіта, навчання, нафтова і газова галузь, дипломований інженер, кваліфіковані спеціалісти, навчальні заклади, інститут, технікум, факультет, кадри викладачів, спеціальність.

Н. Тимків. Развитие системы профессиональной подготовки инженеров нефтяной и газовой отрасли Украины. В статье представлено историю зарождения и развития системы учебных заведений по подготовке будущих инженеров нефтяной и газовой отрасли Украины. Научный анализ подготовки специалистов высшей квалификации завершается образованием Ивано-Франковского филиала "Львовской политехники". Также рассматривается создание и деятельность других учебных заведений по подготовке специалистов нефти и газа со средним специальным образованием.

Ключевые слова: инженерное образование, обучение, нефтяная и газовая отрасль, дипломированный инженер, квалифицированные специалисты, учебные заведения, институт, техникум, факультет, кадры преподавателей, специальность.

N. Tymkiv. Development of system for professional training engineers of oil and gas industry in Ukraine. The article examines the history of the origin and development of schools of training oil and gas industry of

Ukraine. Scientific analysis of training highly qualified specialists is completed with the formation of Ivano-Frankivsk branch of Lviv Polytechnic. Also, the formation and activities of other educational institutions for training of oil and gas specialties with the secondary vocational education is reviewed.

Keywords: engineering education, training, oil and gas industry, chartered engineer, qualified specialists, schools, institute, technical college, faculty, staff of teachers, speciality.

Мета: проаналізувати проблеми становлення та розвитку професійної підготовки фахівців нафтогазової галузі України.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Домінуюча технологічна парадигма енергетичного сектору, що посідає ключове місце в національних, міжнародних і глобальній економічних системах, на сьогодні базується на вуглецевих енергоресурсах. Постійно зростаючі обсяги міжнародної торгівлі енергоресурсами тісно пов'язують економічні інтереси корпорацій, держав і регіонів світу. Потреби промисловості та ринку праці ставлять нові вимоги до підготовки майбутніх професіоналів різних галузей виробництва, серед яких нафтова і газова посідають провідні позиції. Вивчення проблеми становлення професійної підготовки інженерів нафтогазової галузі в історичному контексті в Україні, аналіз і узагальнення накопиченого досвіду дасть змогу з'ясувати закономірності розвитку цієї галузі.

Аналіз досліджень і публікацій. Історію становлення та розвитку професійної підготовки фахівців нафтогазової галузі розглядали як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Серед них: І. Артемчук, З. Вільк, Н. Гуменюк, Ф. Козак, М. Ладиженський, Я. Мандрик, А. Мелецинек, А. Нізовцев, С. Парашак, В. Порфир'єв, Л. Сиро-

чинський, Е. Френк, Р. Яремійчук та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою рушійною силою забезпечення розвитку будь-якої держави є ефективна енергетика, тому небезпідставно енергетичну незалежність завжди пов'язують з національною безпекою. В енергетичному балансі України понад 60 відсотків займають нафта і газ. Україна, особливо її західні регіони, вважаються колискою промислового видобування нафти і газу, яке розпочалося у другій половині XIX століття, і загалом нафтогазової промисловості Європи. Потреби галузі вимагали якісної підготовки відповідних кадрів із високою технічною освітою. Саме кваліфіковані спеціалісти, фахівці є основою розвитку індустрії, визначають її обличчя сьогодні і на майбутнє. Усвідомлюючи це, кожна політична влада, яка існувала на наших землях, намагалась вирішити питання підготовки кадрів для нафтової та газової галузі.

Становлення нафтової індустрії збіглося в часі з проголошенням автономії Галичини (1861). Сейм відстояв право контролювати нову промислову галузь, утвердивши пріоритет землевласників на добування нафти й озокериту (озокерит широко застосовували як заміник воску). Але ні селяни, ані дідачі не виявляли бажання змінювати своє традиційне заняття, тому здавали землі в оренду; спершу – здебільшого єврейським підприємцям із Дрогобича, невдовзі – іноземним капіталістам (австрійським, бельгійським, британським, канадським та ін.).

Статистика 1897 р. нарахувала в Галичині 11944 професійних робітників-нафтовиків. Тож більшість становив некваліфікований пролетаріат з навколишніх сіл, підсобні працівники та чорнороби. Небезпечна праця (лише з 1886 по 1900 рік на нафтових підприємствах загинув 261 робітник і 596 скалічили), побутовий дискомфорт, низький рівень освіти та соц-

іалізації сприяли поширенню алкоголізму, спонукали пролетаріат і до погромів (єврейський погром 1897 р. у Східниці). Утім 1888 р. у Бориславі відкрили спеціальну школу, з'явилися пролетарські "білі комірці", здебільшого поляки. Англійський учений, авторка дослідження "Нафтова імперія. Візія процвітання в австрійській Галичині" Елісон Френк припускає, що візуальним показником вищого статусу був срібний годинник [12, 25].

Найбільший видобуток і переробка нафти та озокериту здійснювалися у м. Бориславі та його околицях, і завдяки цим мінералам Борислав із середини XIX ст. став всевітньо відомим, найстарішим, найбільшим і єдиним у Європі промисловим центром нафто-озокеритної промисловості.

Видобутком нафти Борислав займається уже впродовж трьох століть. Бориславське нафтове родовище почали розробляти в 1854 році. 1886 р. тут відкрито гірничу школу, яку 1908-го реорганізовано в Державну гірничу та бурильну школу. Цей навчальний заклад готував керівників свердловин, промислових майстрів, машиністів й електромонтерів для потреб нафтових промислів. До школи зараховували учнів, які вже мали відповідну загальну підготовку.

У роки Першої світової війни заклад не працював. З цієї причини у 1897–1929 рр. Державну гірничу школу закінчило тільки 388 осіб. 1929 р. тут розпочали підготовку інспекторів із нагляду за нафтовими свердловинами. Інші школи працювали на свердловинах, а учні навчалися у вільний від роботи час, що тривало два роки.

З 1945 р. в Україні розпочато підготовку робітничих кадрів для нафтогазової промисловості у школах фабрично-заводського навчання (ФЗН). Першу таку відкрито в м. Бориславі, а трохи пізніше – у Ромнах Сумської області. У подальшому кількість цих закладів зростала залежно від поточних потреб виробничих організацій у кваліфікованих працівниках. У 1960-х роках школи ФЗН ліквідовано, а замість них відкрито професійно-технічні училища (ПТУ) та середні ПТУ [10, 80].

У різні роки залежно від реорганізаційних процесів у системі управління нафтогазовидобувними підприємствами, обсягів виконуваних робіт та потреб галузі у кваліфікованих робітничих кадрах кількість училищ та

учнів у них, і місця їхнього розташування змінювались, удосконалювались навчальні програми, оновлювались перелік спеціальностей, змінювалась і географія працевлаштування випускників. Зараз потреби нафтогазового комплексу в технічних спеціалістах середньої кваліфікації задовольняють через систему технікумів, які підпорядковані Міністерству освіти і науки України.

Перший на Прикарпатті в повоєнні роки нафтовий технікум було відкрито 1945 року в м. Дрогобичі. Він готує фахівців за спеціальностями: геологія і розвідка нафтових і газових родовищ; технічне обслуговування і ремонт обладнання нафтових і газових промислів; автоматизація виробничих процесів; експлуатація автоматизованих систем; переробка нафти і газу тощо.

У червні 1944 року рішенням Державного комітету оборони СРСР створено Одеський нафтовий технікум. Із 1968-го він підпорядкований Міністерству газової промисловості, а в подальшому перейменований на Одеський технікум газової і нафтової промисловості. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 491 від 24 травня 1997 року "Про передачу деяких вищих навчальних закладів до сфери управління Міністерства освіти і науки" технікум передано до сфери управління Міністерства освіти і науки України. Згідно з наказом МОНУ № 303 від 19 травня 2003 року "Про реорганізацію Одеського технікуму газової і нафтової промисловості" він увійшов до структури Одеської державної академії холоду. Тут готують молодших спеціалістів таких напрямків: експлуатація газонафтопроводів і газонафтоосховищ; монтаж і експлуатація електроустаткування підприємств і цивільних споруд; монтаж, обслуговування засобів автоматизації технологічного виробництва; переробка нафти і газу тощо.

У 1967 році наказом Міністерства геології УРСР було створено Полтавський нафтовий геологорозвідвальний технікум. На виконання розпорядження прем'єр-міністра України від 12 січня 2002 року № 5-р. технікум передано в підпорядкування Міністерства освіти і науки України. У складі закладу перебуває три денні й заочне відділення, а також відділення підвищення кваліфікації та перепідготовки робітничих кадрів. На-

вчання здійснюють за такими спеціальностями: буріння нафтових і газових свердловин; обслуговування і ремонт обладнання нафтових і газових промислів; розвідання нафтових і газових родовищ; економіка підприємства; експлуатація нафтових і газових свердловин; експлуатація нафтогазопроводів і газонафтоосховищ [1, 17–19].

Особливе місце в системі підготовки кадрів для нафтогазової галузі України займає формування фахівців вищої кваліфікації. Ця діяльність також має свою історію розвитку.

Розуміючи, що становлення промисловості в Австро-Угорській імперії ще на початку XIX ст. вимагало розвитку вищої технічної освіти в Галичині, Міністерство освіти імперії в 1811 році вирішило створити у Львові реальну школу. Її відкрито 1817 р., а в 1825-му реорганізовано в підготовчу школу технічних і комерційних спеціальностей. У 1835 р. цій школі присвоєно статус Реальної торгової академії, яку 4 листопада 1844 року було перетворено на цісарсько-королівську Технічну академію, котра і поклала початок історії Національного університету "Львівська політехніка".

Для нового навчального закладу обрали невеликий будинок на розі вулиць Театральної та Вірменської. У його складі на той час налічувалось лише три підрозділи: реальна школа, технічний та торговий відділи. Працювали п'ять кафедр – фізики, природознавства, вищої математики, механіки і технічної хімії. Очолював академію доктор філософії, професор Флоріан Шиндлер. Усього в ній навчалося 120 студентів, а чисельність професорсько-викладацького складу не перевищувала 20 осіб – професорів і доцентів. Навчання, звісно, проводилося німецькою мовою. Так було створено одну з найдавніших академічних технічних шкіл у Європі та першу на українській землі! [9, 10].

У 1871 році академія отримала статус вищого навчального закладу. Першим ректором було обрано доктора Фелікса Стшелецького. 1877 року Технічній академії присвоєно назву "Політехнічна школа".

Розвиток нафтодобувної та нафтопереробної галузей промисловості потребував кваліфікованих спеціалістів. Тож їх готували університети, які не мали відповідного тех-

нічного профілю. З цієї причини у Львівській політехнічній школі введено спеціальність "Хімічна технологія". У 1872 році її виділили як одну зі спеціальностей новоствореного окремого факультету. З 1885-го для зазначеної спеціальності уведено окремий курс "Технологія нафти", який читав перший лектор курсу професор Р. Залозецький. 1891 р. він став керівником створеної кафедри технології нафти. Уже в 1894-му на хіміко-технологічній спеціальності навчалось 40 студентів, зокрема, шість – із-за меж імперії. У 1891 році Р. Залозецький очолив науково-дослідну лабораторію нафти (відкрита в 1886-му). Під його керівництвом значно ширшого розвитку набували наукові дослідження з хімії і технології нафти.

У 1898 році в Політехнічній школі запроваджено спочатку трирічний, а від 1909-го – дворічний підготовчий курс з нафтової справи для студентів гірничої спеціальності. 1917 р. у складі механічного факультету відкрили нафтовий відділ. 22 червня 1920 року Політехнічну школу перейменують на "Львівську політехніку". Уже в 1922/1923 навчальному році в ній відкрито кафедру буріння і видобування нафти; 1924-го – кафедру хімічної переробки нафти і газу; 1939 році – кафедру нафтопромислової механіки.

Після Першої світової війни (1914–1918) у Європі змінився розклад сил, у містах і селах життя поволі поверталось до норми. На нафтових площах відновлювалося буріння. У той час застосовували машини та обладнання, що збереглися з передвоєнної пори, тобто бурові верстати, що працювали з використанням штанг.

Важко однозначно окреслити причини цього перелому внаслідок наявності різних факторів. Насамперед, на Прикарпатті появилися фахівці нової генерації – випускники Гірничо-металургійної академії з Кракова і нафтового факультету Львівського політехнічного інституту. На базі Механічної дослідної станції зазначеного інституту стали виконувати більший обсяг випробувань і досліджень, зокрема устаткування та інструмента. Тут зацікавлені особи отримували результати дослідних і теоретичних робіт з проблем буріння. Було видано праці В. Кульчицького, С. Парашака, С. Ямроза та інших.

Не останню роль у підвищенні рівня бурової діяльності відігравали школи нижчого ступеня. Появляються випускники гірничо-бурової школи м. Борислава, корені якої походили з уже згаданих раніше відповідних закладів Роп'янки та Ветржно.

У довоєнні роки у "Львівській політехніці" підготовлено близько 200 інженерів-нафтовиків. Усі названі вище рішення і нововведення здійснено завдяки зусиллям професорів Л. Сирочинського, Ю. Фабіанського, С. Парашака, Р. Залозецького, С. Пілята та багатьох інших. Вони підготували і прочитали нові спеціальні курси, організували профільні кафедри, відкрили нафтовий відділ на механічному факультеті.

У вересні 1939 року після приєднання Західної України до УРСР у складі СРСР Львівську політехніку реорганізовано у Львівський політехнічний інститут (ЛПІ) і взято на Державний бюджет СРСР.

У роки Другої світової війни навчальний процес у ЛПІ практично перервано. Після визволення території Західної України від фашистських окупантів рішенням уряду УРСР від 28 серпня 1994 року роботу ЛПІ було поновлено. У грудні цього року в структурі інституту створено нафтовий факультет зі спеціальностями: "Геологія і розвідка нафтових та газових родовищ", "Геофізичні методи пошуків та розвідки корисних копалин", "Буріння нафтових і газових свердловин", "Машини та обладнання нафтових і газових промислів", "Хімічна технологія переробки нафти і газу", "Економіка та організація нафтової і газової промисловості".

У 1951/1952 навчальному році нафтовий факультет поділено на три: гірничопромисловий, геологорозвідувальний і нафтовий. Така реорганізація, як показала практика, виявилась невиправданою, і вже в 1953/1954 навчальному році гірничопромисловий факультет розформовують, повернувши кафедри і спеціальності на нафтовий факультет, а 1958-го на цей факультет передають і нафтові спеціальності геологорозвідувального факультету.

На нафтовому факультеті було відкрито спеціальності та здійснено перші набори студентів на такі з них: 1959 р. – "Автоматизація виробничих процесів видобутку і транспортуван-

ня нафти і газу"; 1961-го – "Спорудження нафтогазопроводів, газосховищ і нафтобаз"; 1969-го – "Проектування та експлуатація газопроводів, газосховищ і нафтобаз".

Підготовку інженерних кадрів з усіх нафтогазових спеціальностей зосередили на нафтовому факультеті ЛПІ, деканами якого в різні часи були доценти Т. Єременко, Г. Савенков, професор В. Кузнецов, доцент С. Восанчук. На цьому факультеті працювали відомі науковці: академіки АН України В. Сельський, В. Порфир'єв, С. Субботін, професори В. Бородкін, Б. Гриненко, І. Кухтін та ін. [11, 174].

У 1963 році нафтовий факультет перебазували зі Львова до Івано-Франківська. Професійна вища освіта в сучасних умовах підтверджує свій високий статус, оскільки саме вона сприятиме переходові до інформаційного суспільства, а отже, і формуванню пріоритетів розвитку держави. Високоосвічена молодь – головний стратегічний резерв соціально-економічних реформ в Україні, без якого неможливий подальший розвиток суспільства [1, 15]. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу єдиний в Україні вищий навчальний заклад, що спрямовує свою роботу на підготовку висококваліфікованих працівників нафтогазової справи, чиї дипломи визнали провідні компанії світу в галузі нафти і газу.

Роком створення ІФНТУНГ вважається 1967-й, коли наказом Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти (МВ ССО) УРСР за № 1 від 2 січня 1967 року було створено ІФНГ на базі Івано-Франківського філіалу Львівського політехнічного інституту (ЛПІ). До цієї дати в Івано-Франківську вже шість років готували студентів на технічних спеціальностях. Навчання розпочали згідно з наказами МВ ССО СРСР № 115 від 29 січня 1960 року і МВ ССО УРСР № 84 від 11 березня 1960 року. У великих населених пунктах України, де не було технічних вишів, відкрили 25 нових загальнотехнічних факультетів, зокрема Станіславський загальнотехнічний факультет Львівського політехнічного інституту. Їх створення мало на меті покращити якість підготовки спеціалістів, що здобувають вищу освіту без відриву від виробництва, шляхом наближення заочного навчання до місця роботи і проживання

студентів, що дозволяло систематично протягом усього навчального року проводити лекції, практичні заняття, консультації, співбесіди, виконувати лабораторні та інші види навчальних робіт [2, *арк. 1*].

Станіславський філіал (СФ) ЛПІ оголосив про початок своєї діяльності 18 травня 1960 року (Розпорядження по СФ ЛПІ №1 від 18.05.1960 р.). Рішенням Станіславського облвиконкому від 9 серпня 1960 року на баланс ЛПІ для організації Станіславського загальнотехнічного факультету (СЗТФ) передано триповерхову споруду на вулиці Радянській, 17 загальною площею 2837 кв. м., зайняту різними обласними організаціями. Виселення закладів звідси виявилось нелегкою справою, оскільки в місті зовсім не було вільних приміщень, і здійснювали його поступово. Передана споруда вимагала великої реконструкції і капітального ремонту аж до заміни перекриття в третині приміщень, повної заміни електричних комунікацій, підведення води, каналізації і газу. Основний обсяг ремонтних робіт завершили до 10 січня 1961 року. До кінця навчального року було створено й обладнано сучасним устаткуванням лабораторії хімії, фізики, технології металів, опору металів, загальної теплотехніки, загальної електротехніки і механіки. У кабінеті креслення розміщувалось 100 креслярських дощок та креслярське приладдя. Цього ж року облаштовано роздягалку на 450 місць і здійснено автоматизацію дзвінків. За сприяння ЛПІ мали бібліотеку та читальний зал. Книгозбірня факультету налічувала 9369 томів навчальної літератури і забезпечувала студентів навчальною та методичною літературою на 30–40 відсотків [3, *арк. 35–39*].

Станом на 1 жовтня 1960 року на СЗТФ навчалось 554 студенти. Із них на I курсі – 301, на II – 181, на III – 72 особи. Було прийнято на перший курс 214 студентів, решту – 340 переведено з інших вишів. У 1960/1961 н. р. на факультеті функціонувало тільки заочне відділення з вечірньою та заочне відділення із заочною формою навчання. Термін навчання становив три роки. Після закінчення перших трьох курсів на загальнотехнічному факультеті студенти-заочники переводились на четвертий курс ЛПІ чи іншого вишу за своєю спеціальністю. На вечірньому відділенні

вони другий етап навчання продовжували у СЗТФ, здобуваючи освіту ще три роки.

У 1961/1962 н. р. введено навчання на стаціонарному денному відділенні з відривом від виробництва. Студенти, які мали дворічний стаж роботи зі спеціальності, навчалися чотири роки і десять місяців, а студенти без стажу – п'ять років і десять місяців. Уже на цей навчальний рік їх кількість зросла більш ніж удвічі. Станом на 20 вересня 1961 року на факультеті здобувало освіту 1022 студенти заочного та вечірнього відділень і 150 студентів – денного відділення. Заняття на заочній формі навчання проводили в неділю в приміщенні факультету, а заняття із студентами вечірньої форми навчання – чотири рази на тиждень по чотири години. Загальна успішність становила 50,8 відсотків. Протягом року з різних причин із СЗТФ було відраховано 33 особи.

У 1960/1961 н. р. викладацький колектив налічував 11 штатних викладачів і 12 викладачів з погодинною оплатою праці. Два викладачі систематично приїжджали із "Львівської політехніки". У 1962/63 н. р. число професорсько-викладацького складу збільшилося до 47 осіб [4, *арк. 7*].

У 1961/62 н. р. в період першого року роботи факультету викладацький склад не мав можливості розгорнути науково-дослідницьку роботу. Усе ж частина викладачів займалась проблемами дослідницької діяльності, зокрема держбюджетної тематики. У січні 1961 року на факультеті проведено науково-теоретичну конференцію з питань автоматизації буріння і нафтовидобування в західних районах України.

1961–1966 років колектив факультету проводив науково-дослідну роботу на тему "Геологічна будова і закономірності розташування родовищ нафти і газу Карпатсько-Кавказької нафтогазоносною провінції" [4, *арк. 2*].

19 грудня 1960 року було створено чотири циклові комісії: соціально-економічну, математичну, енергетичну, механічну. Наказом по ЛПІ № 428 від 06.09.61р. у Станіславському ЗТФ ЛПІ циклові комісії було реорганізовано у п'ять кафедр: соціально-економічних наук, вищої математики і механіки, фізики та енергетики, хімії, загальноінженерних дисциплін.

16 листопада 1962 року наказом по ЛПІ СЗТФ перейменовано на

Івано-Франківський ЗТФ у зв'язку із зміною назви міста. У 1962/1963 н. р. більшість кабінетів і лабораторій було переведено в нові корпуси: по вулиці Шопена, 1 і вулиці Дністровській, 28. Міськвиконком передав факультету і новий будинок для гуртожитку. Студенти проживали у двох гуртожитках на 240 місць кожний. У третьому навчальному році чисельність студентів зросла до 1628 осіб. З них на заочному факультеті навчалось 1078, на стаціонарному без відриву від виробництва – 306, на стаціонарному з відривом від виробництва – 104, на вечірньому – 146 [4, *арк. 12*].

На новоствореному СЗТФ у 1960–1963 роках поступово налагоджувався навчальний процес, зростав рівень професорсько-викладацького складу, удосконалювалась матеріально-технічна база, збільшувалась кількість молоді. Отже, СЗТФ став базою для створення Івано-Франківського інституту нафти і газу.

На початку 60-х років ХХ ст. за ініціативи та безпосередньої участі професора Т. Єременка у ЛПІ з провідних науковців створено групу для підготовки концепції поступового перетворення нафтового факультету на самостійний вищий навчальний заклад нафтогазового профілю. Для цього передбачалось спорудити у Львові окремий навчальний корпус та гуртожитки. Коли задум наблизився до здійснення, дещо змінилась державна політика стосовно вищої технічної освіти, яка задля поліпшення підготовки спеціалістів передбачала зближення навчальних закладів із навчально-виробничою базою. Так, з'явився наказ Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти УРСР № 401 від 9 липня 1963 року про створення від 1 серпня 1963 року на базі Івано-Франківського загальнотехнічного факультету Івано-Франківського філіалу Львівського політехнічного інституту. Відповідний документ видано по ЛПІ 24 листопада 1963 року, № 675. У філіалі відкрили два факультети: нафтової і газової промисловості та загальнотехнічний. Тут запрацювали кафедри: соціально-економічних наук, вищої математики; фізики; хімії; нарисної геометрії та графіки; механіки; загальноінженерних дисциплін; технології машинобудування; іноземних мов [5, *арк. 1–4*].

Прагнення обласної адміністрації мати в Івано-Франківську вищий на-

вчальний технічний заклад та зацікавленість ректорату Львівського політехнічного інституту у вивільненні навчальних площ стали реальними. Підтвердженням цього є наказ по ЛПП № 765 від 29 серпня 1963 року, яким оголошено наказ МВ і ССО УРСР від 24 серпня 1963 року № 465 "Про перевід нафтового факультету ЛПП в Івано-Франківський філіал з 1 вересня 1963 року". Від 1 вересня цього року у філіалі організовано ще й механічний факультет із кафедрами: електротехніки, автоматики і фізвиховання. З ЛПП переводили такі кафедри: загальної геології, мінералогії та петрографії; геофізичних методів пошуків і розвідки корисних копалин; геології та розвідки нафтових і газових родовищ; буріння нафтових і газових свердловин; експлуатації нафтових і газових родовищ і машин та обладнання нафтових і газових промислів; економіки і організації нафтової і газової промисловості [6, арк. 81].

Інформацію про переведення нафтового факультету до Івано-Франківська колектив сприйняв ЛПП неоднозначно. Частина професорського складу з різних об'єктивних причин відмовилася від переїзду, що певним чином негативно позначилося на науковому потенціалі факультету.

Незважаючи на складність і невизначеність ситуації, протягом 1963/1964 навчального року факультет разом зі студентами, кафедрами, лабораторіями, обладнанням, устаткуванням і геологічним музеєм перебазували до Івано-Франківська, де з 1 вересня 1963 року розпочався навчальний процес перших – третіх, а з 1 вересня 1964-го – усіх п'яти курсів.

За 19-річний львівський період функціонування нафтового факультету було підготовлено 3348 інженерів-нафтовиків, а саме: 590 геологів, 435 геофізиків, 571 буровика, 305 експлуатаційників, 438 механіків, 725 технологів з переробки нафти і газу, 20 – з автоматизації виробничих процесів, 246 економістів [1, 19].

Не перериваючи навчального процесу, підготовку спеціалістів для нафтогазового комплексу України продовжила Івано-Франківська філія ЛПП. 28 квітня 1964 року наказом Львівської політехніки № 418 оголошено наказ Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти УРСР за

№194 від 15 квітня 1964 року "Про реорганізацію кафедр і факультетів Івано-Франківського філіалу ЛПП". З 1 вересня 1964 року факультет нафтової і газової промисловості розділено на два факультети: георозвідувальний; газонафтопромисловий [5, сп. 60, 1963 рік, с. 1–4].

Значно збільшилася чисельність студентів, які навчалися на факультетах філії: на 1 вересня 1964 року на денній формі навчувалось 2045 студентів, із них на геологорозвідувальному факультеті – 418, на газонафтопромисловому – 891, механічному – 736 осіб. Без відриву від виробництва на загальнотехнічному факультеті навчалось 2409 студентів, із них на вечірній формі навчання – 1202, на заочній – 1207 студентів.

Усього здобувало освіту у філії 4454 студенти. Для порівняння – на 1 липня 1964 року тут було 3299 осіб [7, арк. 8–9]. Тобто ми бачимо зростання чисельності на 1155 студентів. У гуртожитках проживало 1180 осіб. Професорсько-викладацький склад на 1 червня 1965 року становив 190 осіб.

У 1964/1965 навчальному році у філії працювали підготовчі курси, де навчалось 664 слухачі, зокрема: у м. Івано-Франківську – 260, Долині – 179, Калуші – 146, Коломиї – 53, Надвірній – 26.

Протягом цих років практично всі кафедри проводили науково-дослідницьку роботу. Так, на вченій раді ЛПП було затверджено 56 наукових тем філії, з них – дев'ять докторських і 17 кандидатських дисертацій [8, арк. 14–17].

На початку 1960-х років Івано-Франківська філія Львівського політехнічного інституту розвивалась динамічно, зростала як чисельність, так і якість підготовки спеціалістів нафтогазової галузі України.

Загально визнано, що усвідомлення ваги питомо свого, якщо воно навіть належить минулим епохам, зайвим не буває. Майбутнє, як відомо, виростає з минулого – зусиллями тих, що належать сучасному. Вимоги часу, звісно, мали різну ціну, але, мабуть, усі вони не дозволяли кваліфікованим інженерам нафтогазової галузі опустити свою професійну планку до рівня інерції, допомагали відчувати пульс часу, його постійні вимоги.

Висновки з дослідження та пер-

спективи подальших розвідок у даному напрямі. Розвиток професійної підготовки інженерних кадрів нафтової та газової галузі пройшов тривалий і складний шлях від зародження до створення системи вищої професійної підготовки майбутніх інженерів означеної галузі: від робітника з середньою освітою до доктора з найвищим рівнем вищої освіти. Подальше вивчення та критичне осмислення особливостей системи професійної підготовки майбутніх інженерів нафтової та газової галузі, детальний огляд її змісту, форм і методів дасть змогу врахувати позитивний досвід та уникнути помилок на сучасному етапі модернізації цієї важливої стратегічної галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Імена славних сучасників. – К. : Світ успіху, 2007. – 328 с.
2. Держаний архів Івано-Франківської області, ф. Р-2065, оп.1, спр. 2.
3. Держаний архів Івано-Франківської області, ф. Р-2065, оп.1, спр. 19.
4. Держаний архів Івано-Франківської області, ф. Р-2065, оп.1, спр. 12.
5. Архів ІФНТУНГ, спр. 60, 1963 р., с. 1–4.
6. Архів ІФНТУНГ, спр. 63, 1963 р., с. 81.
7. Державний архів Івано-Франківської області, ф. Р-2065, оп. 1, спр. 68.
8. Державний архів Івано-Франківської області, ф. Р-2065, оп. 1, спр. 34.
9. Львівська політехніка готує і виховує нову генерацію української технічної еліти // Вища школа. – 2014. – № 11–12. – С. 10–14.
10. Мандрик Я. І. Кадрове забезпечення нафтогазового комплексу України / Я. І. Мандрик // Прикарпатський вісник НТШ. Думка. – 2012. – № 3 (19). – С. 80–89.
11. Нафта і газ Прикарпаття : нариси історії : [українською і польською мовами]. Nafta i Gaz Podkarpacka. Zarys Historii. Інститут нафти і газу. – Краків – Київ : Вид-во "Наукова думка", 2004. – 572 с.
12. Alison Fleig Frank. Oil Empire. Visions of Prosperity in Austrian Galicia. London & Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2005. – 343 p.

Стаття надійшла 18.11.2016 р.